

УДК [123.1+13]:316.422

Сакун А.В., канд. філос. наук, доц.

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Донецьк, Україна, e-mail: Sakun.nv@mail.ru

ІНТЕНЦІЇ СВОБОДИ І РОЗУМУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Sakun A.V., Cand. Sci. (Philos.), Assoc. Prof.

Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhayilo Tugan-Baranovsky, Donetsk, Ukraine, e-mail: Sakun.nv@mail.ru

INTENTION OF FREEDOM AND MIND IN THE PRESENT CONTEXT: SOCIAL AND CULTURAL ASPECT

***Мета.** Метою статті є обґрунтування сучасності як рефлексії соціально-філософських розмислів, на основі чого виникає можливість виявити перспективи вільної взаємодії автономних індивідів, носіїв автономного розуму в контексті зміни смислів і значень соціокультурної діяльності та її проектів.*

***Методика.** Досліджено проблему прояву і розвитку свободи і розуму в контексті сучасності як проблеми соціофілософського аналізу.*

***Результати.** Розкрито сутність змісту сучасності в її альтернативних версіях, які існують в теорії і практиці суспільства і культури. Показано співвідношення минулого, сучасного, традиції, інновації, перспективи їхнього впливу на розвиток людини і суспільства.*

***Наукова новизна.** Звернення до проблеми сучасності дозволяє розкрити низку важливих характеристик світу наявного існування. Разом з тим залишається проблематичним розвиток свободи особистості в контексті культури, її продукту – розуму в його модерному і постмодерному проявах.*

***Практична значущість.** Констатовано новий спосіб мислення, який «не дозволяє речам бути», а прагне речі перетворити або підкорити цілям соціуму і людини.*

***Ключові слова:** сучасність, свобода, традиція, розум, культура, знання, модернізація, проект.*

Постановка проблеми. Дослідження науки, політики, освіти, культури та інших сфер соціального життя людини актуалізує проблему «сучасності», яка постає в двох аспектах. У першу чергу сучасність асоціюється зі свободою – суджень і самостійного вибору, незалежністю від безумовного авторитету традицій, від диктату «верхів». Динамізм, мобільність, раціональність, активність як атрибутивні риси сучасності, в кінцевому рахунку витікають із цієї свободи. Разом з тим сучасність постає сукупністю жорстких стандартів-імперативів, недотримання яких карається «відлученням» від неї і поразкою у формальному та неформальному статусі. Але чи є розумними ці суворі вимоги-імперативи – у прагненні до тих чи інших цінностей, у моді, у стилі спілкування, у політичному виборі тощо?

Метою статті є обґрунтування сучасності як рефлексії соціально-філософських розмислів, на основі чого виникає можливість виявити перспективи вільної взаємодії автономних індивідів, носіїв автономного розуму в контексті зміни смислів і значень соціокультурної діяльності та її проектів.

Виклад основного матеріалу. Проблема свободи завжди була і залишається в центрі уваги філософських досліджень. На запитання про джерела і природу свободи чітка відповідь відсутня. У самій природі, без людини та її свідомості, мислення, пі-

знання і діяльності свободи немає, а існують лише каузальні зв'язки та інші детермінації. Традиційне розрізнення свободи як діяльності і свободи як хотіння (воління) показує, що в першому випадку свобода зводиться до каузальності, і тоді вона постає як влада. У другому випадку власне свобода постає виразом осмислення і самоудосконалення. Свобода – поняття не фізичне, а ноуменальне (трансцендентне) [7, с. 17]. Ноуменальність свободи є виразом суто людського виміру буття, оскільки саме людина є носієм свободи – духовного начала.

Потрібно враховувати, що свобода не статична, а може існувати лише в постійних змінах і трансформаціях. Чи допускає свобода сучасності право і можливість бути несучасним без наслідків, що перетворюють свободу в пізнану і обов'язкову необхідність? У той же час, якщо примус, необхідність, обов'язковість сучасності така, що «іншого не дано», то він (примус) виявляється не просто кон'юнктурним політичним лозунгом, а виразом її «сутності», то це означає, що сучасність свободи не містить.

Свободу чи примус несе сучасність – питання, яке значиме не лише для окремої людини, але й для суспільства, особливо для українського, в якому модернізація (осучаснення) стало життєвою проблемою для більшості населення. У зв'язку з цим потрібно розглянути проблему: чи правомірно ототожнювати сучасність із певним позитивним змістом, яким би він не був (ринок, представницька демократія, індустріальна технологія, трансформація свідомості), або сучасність потрібно розуміти як проблему і виклик, результатом яких можуть бути найрізноманітніші інститути, процедури, норми, погляди? Якщо виходити з другого, то примусовість сучасності полягала б в тому, що цей виклик неможливо ігнорувати. Однак свобода і була б відповіддю на нього (виклик), і полягала б вона саме в знаходженні способів спільно вирішувати проблеми, в тому числі й такі, котрі за «позитивно-змістовного» розуміння сучасності протиставляли б як «сучасне» і «несучасне» [3, с. 20].

Для виявлення поставлених проблем потрібно дослідити тенденції та альтернативи версій проблеми «сучасність», існуючих у соціокультурній практиці та концептуальних конструкціях. У цьому контексті потрібно виокремити два типи теорій сучасності – «культурні» та «акультурні» [11, с. 205-207]. Термін «акультурні» повинен зафіксувати деякі особливості теорій, що належать до цього типу. Так, «акультурна» ідея вестернізації включає в себе декілька важливих передумов. По-перше, *універсалістське* уявлення про закони історії, які «так» чи «інакше», «раніше» або «пізніше», але обов'язково здійснюються в різних країнах і народах. По-друге, *телеологічне* уявлення про стадії та цілі історії, про певний «пункт призначення», до якого повинні «так чи інакше» прийти всі, якщо вони не хочуть опинитися «за бортом» сучасності. По-третє, *детерміністське* уявлення про «механізми розвитку», котрі зводять в ранг всезагальної теорії опис кореляцій і співставлення процесів перетворення, що відбуваються в певні періоди історії. Універсалізм, телеологія і детермінізм є трьома методологічними характеристиками «еволюціонізму» і прогресизму ХІХ ст., які становлять «концептуально-світоглядну основу «акультурних» теорій модернізації, інновацій і сучасності» [3, с. 21].

Однак сьогодні поняття «сучасність» має нові інтроекції розуміння. У цьому аспекті сучасність і для «культурних», і для «акультурних» її теорій є не хронологічна рубрикація, вона не тотожна «теперішності», існування в «наш час» є недостатня і навіть неважлива ознака «сучасності». За своєю суттю сучасність є певною якісною і змістовною характеристикою життєдіяльності людей. Для «акультурних» теорій це характеристика визначеного набору інститутів і процедур, ототожнюваних із сучасністю і які являють собою опис і характеристики її теперішніх практик. Для «культурних» теорій сучасність – це проблема, яку можна подати як проблему співмірності індивідуальної свободи і соціального порядку. Зазначимо, що вищими цінностями культури виступають такі абстрактні категорії, як «істина», «добро», «краса». На відміну від інших цін-

ностей, вони мають трансцендентний характер. Названі цінності не є даними в цьому світі у своїй повноті, тим не менше, вони виступають потужними регулятивами людського життя. Хоча найбільш потужним регулятивом виступає головна трансцендентна цінність – свобода [7, с. 17-18].

Указана проблема виникає в різних культурно-історичних, духовних контекстах (країн, регіонів, епох) внаслідок різних обставин як виклик їхньому існуванню і водночас як небачена раніше можливість їхнього розвитку. Вона є не бажана мета, а сувора необхідність, з якою потрібно певним чином рахуватися. Спроби досягти цього були самими різними з точки зору інституційних змін, мобілізація тих чи інших матеріальних і духовно-символічних ресурсів, внутрішньополітичних колізій та міжнародних альянсів. Численність цих спроб та їхні наслідки обумовили несхожість траєкторій і цивілізаційного поступу різних країн та регіонів, тобто полілінійність і різновекторність історії в спільному полі сучасності, утвореному *імперативністю* вказаної проблеми, ухилитися від необхідності «вирішити» яку не вдавалося нікому, хто з нею зустрічався. За такого підходу лише ті інститути і процедури можуть вважатися «сучасними», які дозволяли «вирішити» цю проблему, якими б вони не були за змістом і структурою, і вони можуть вважатися такими такою мірою, в якій вони відіграють цю роль. Очевидно, що динаміка проблеми «сучасності» може «консервувати» або, навпаки, «актуалізувати» ті чи інші інститути й процедури. Властивість бути «сучасним» належить їм не субстанціально, а суто функціонально і контекстуально, що свідчить про «непродуктивність і деструктивність імітації будь-яких зразків, якщо не вияснена їхня функціональна доцільність у даному культурно-історичному контексті з точки зору поєднання індивідуальної свободи і порядку» [3, с. 22].

Тривалий час (XIX і більша частина XX ст.) полілінійність сучасної історії існувала скоріше «латентно», що на практиці призводило до розуміння модернізації як вестернізації. Але в другій половині XX ст. такі судження почали перетворюватися в архаїзм, який А. Тойнбі назвав «поглядом на історію... на «до-васко-до-гамівському рівні» [6, с. 52]. Цей погляд викликаний непорозумінням того, що «західній людині було призначено історичне досягнення – здійснити щось не просто для себе, але й для всього людства, щось настільки велике, коли наша власна провінціальна історія буде поглинена результатами цього звернення. Роблячи історію, ми перевершили власну історію» [6, с. 66]. Саме тому люди європейської цивілізації повинні «напружити своє уявлення і силу волі, щоб вирватися з темряви локальної тимчасової історії наших країн та культур і привчити себе до синоптичного погляду на історію в цілому» [6, с. 68], – підкреслював А. Дж. Тойнбі.

Таким чином, «культурні» теорії пояснюють виникнення і розвиток сучасності в категоріях культури, тобто прослідковують зміни в розумінні того, що є «благо», «людина», «природа», «суспільство» як смислові принципи організації людського співжиття. У свою чергу, «культурні теорії описують модернізацію і сучасність в поняттях, які є нейтральними щодо культури, що розглядається. Вони відображають не її власну зміну з одного стану в інший, а здійснення деяких закономірностей, принципів або формування певних універсальних інститутів, здатних трансформувати будь-яке «традиційне» суспільство і те, що приходить йому на зміну. Такими закономірностями, принципами та інститутами можуть бути «індустріалізація», «демократизація», «наукова раціональність», «інформаціоналізація», «технологізація» тощо [4, с. 5]. Вони можуть братися і використовуватися в різних комбінаціях.

Реалізація вказаних закономірностей обумовлює процес модернізації, який здійснює перехід до сучасності. Перша модернізація була здійснена Заходом за його переходу від доіндустріального суспільства (Нового часу). Сформувався унікальний тип органічно-інноваційного розвитку, за якого джерело розвитку було внутрішнім, зміни здій-

снювалися органічно, на основі власних потреб, історичної долі. Духовні, ментальні, культурні передумови полягали в тому, що виникла цілераціональність, трудова етика, набули розвитку науки і технології, виникла і стала повсюдно визнаною ідея прогресу. Сформувався основні фундаментальні принципи сучасного соціуму: перевага інновацій над традицією; світський характер соціального життя; демократія і демократичні інститути влади; персональність; масова освіта; набутий статус; активний діяльний психологічний склад; надання переваги точним наукам перед світоглядними [8, с. 4].

Слід зазначити, що «культурні» теорії не ігнорують зміни епох та інститутів. Але оскільки те чи інше осмислення і доцільність властиві будь-яким соціально значимим діям людини, то нові інститути як організовані комплекси їхніх дій можуть виникати і функціонувати в процесі модернізації лише за умови їх розуміння людьми, лише відповідаючи певним схемам смислів і значень, притаманним цим людям. Такі смисли і значення оформляють і спрямовують наміри людини і одночасно надають певну цінність тим чи іншим «зовнішнім» умовам і обставинам її існування. Тільки завдяки цьому вони «розуміються», тобто за них можлива та чи інша людська дія і соціальний вплив.

Стосовно останнього, то під ним розуміється «простір соціальності», який постає розділеним між безліччю суб'єктів, і це вже не індивідуальні суб'єкти з їхньою психологізованою суб'єктивністю, а групові, які, наприклад, реалізують свої образи світу, свої моделі діяльності. Ці суб'єкти акумулюють у собі енергію і організованість соціальних спільнот, сфер діяльності, пізнавальних дисциплін, які використовують їхні засоби і ресурси. Взаємодія різних моделей виявляє групу методологічних завдань. У першу чергу «деавтономізацію» моделей, які «перетворилися у великі виробництва, управлінські структури, інституалізовані форми наукової діяльності, що «захопили» в орбіту свого функціонування величезні природні та людські ресурси» [3, с. 24], – вважає Б.Г. Капустін.

Культурні символи, смисли і значення (у першу чергу відповідні вимогам сучасності) і виступають тим, що опосередковує взаємодію людей та умови їхнього життя. У цьому опосередкуванні, у неможливості звести дії людей до детермінації матеріальними умовами полягає спільна умова їхньої свободи. Водночас «культурні» теорії сучасності не ставлять перед дилемою «смисли (символи) або інститути» як визначальну характеристику сучасності. Вони не лише вказують на необхідність розуміння того, як і в чому змінилися смисли (символи) цієї культури, наукової парадигми соціального явища, тим самим перетворюючись у другу (іншу) культуру, парадигму, соціальність з точки зору забезпечення ними спільного життя і діяльності людей. Таке перетворення виступає необхідною передумовою становлення нових інститутів сучасності [1].

Стосовно символів, які в традиційних культурах перебувають в пошані, то цінність їх полягає в тому, що вони вбирають і увіковічують досвід поколінь. Традиція є способом об'єднання рефлексивного моніторингу дій з просторово-часовою організацією суспільства. Однак у цивілізаціях, які передують сучасності, рефлексивність все ще багато в чому зводиться до повторних тлумачень і роз'яснення традиції. Тому на вагах часу «минуле» переважає «майбутнє». З приходом сучасності рефлексивність набуває іншого характеру. Вона включається в «саму основу відтворення системи, отже, мислення і дія здійснюють постійне відсилання один до одного... Підтримка певної практики тільки тому, що вона є традиційною, більше не сприймається; традиція може бути виправданою, але тільки з точки зору знання, справжність якого не підтверджується традицією» [2, с. 154-155]. Хоча в модернізованих сучасних суспільствах традиція все ще залишається, проте її роль значно менша, оскільки її джерелом постає «рефлексивність сучасності» (Е. Гідденс).

Теорії сучасності, які ми називаємо «культурними», не корелюються до історії «ідей». Наукові уявлення, погляди, вчення фіксують і рефлексивно артикулюють те, що вже відбулося, яке «соціологія знання» називає «повсякденним знанням», його певним чином розподіленим «соціальним запасом» [1, с. 91]. Якщо інтеграцію інституціонального порядку розуміти «в термінах «знання», яке мають його члени, то це означає, що аналіз цього «знання» є істотним для інституціонального порядку, який розглядається. Важливо підкреслити, що при цьому мова не йде лише виключно або переважно про складні теоретичні системи, які слугують легітиміціями інституціонального порядку. Зазвичай теорії також потрібно брати до уваги. Але теоретичне знання – лише невелика і зовсім не найважливіша частина того, що вважається знанням у суспільстві. Теоретично складні легітимізації виникають в певний момент історії інституціоналізації. Знання, яке має першочергове значення для інституціонального порядку, – це дотеоретичне знання. І в підсумку воно являє собою все те, що «кожний знає» про соціальний світ – це сукупність правил поведінки, моральних принципів і настанов, прислів'я і приказки, цінності та вірування, міфи і таке інше, для теоретичної інтеграції яких потрібні значні інтелектуальні зусилля» [1, с. 109], – зазначають П. Бергер і Т. Лукман.

Якщо не брати за основу розпад «онтологічної єдності світу» [5] К. Мангейма, то ті зміни смислів і значень, в яких «культурні» теорії сучасності бачать передумову і форми її приходу, не потрібно розуміти як «проект», чиєсь усвідомленої і на щось певне спрямованої діяльності. Мова йде про дуже важливий момент: чи мають сучасність і модернізація певний встановлений вектор розвитку, отже, певні нормативні та інституціональні характеристики, котрі забезпечують рух щодо цього вектора. Відмова від уявлень про «вектор сучасності» означає і відмову від розуміння її теперішнього стану як «незавершеного проекту» [9], запропонованого Ю. Габермасом.

Сутність «незавершеного проекту» полягає в самозруйнуванні «проекту Просвітництва», що говорить про «завершення сучасного періоду, спадкоємцями якого ми є» [3, с. 26]. Однак це не означає, що «просвітницький розум», який потерпів поразку, можна вважати як єдино можливий і при тому власне сучасний розум. Більш доцільно вважати, що «просвітницький розум», який у свій час був адекватним тим формам, в яких виступала проблема сучасності, перестав бути адекватним її новим формам. Виходячи з цього, сучасність у контексті модернізації постає насамперед історично обумовленою еволюцією форм розуму, зміною його типів, у процесі якої розум звільняється від власної монологічності, від власних метафізичних основ, нарощує здатність запитувати, критикувати і трансформувати власне підґрунтя. Ті основи, які на більш ранньому етапі еволюції розуму поставали «природними» і самоочевидними, на новому етапі підлягають «рефлексії» і знаходять підтвердження або заперечення вже як власні продукти і «покладання» розуму. Ці нові «продукти» також можуть з часом «застигати» і набувати образу «природних» самоочевидностей. І тоді розум на черговому етапі знову приступає до роботи з «денатуралізації», з виявлення їхнього історичного походження і ствердження свого права «рев'ювати» і «трансформувати їх» [10, с. 87].

В умовах сучасності розум змушений бути законодавчим. Зокрема, межа індивідуальності, окреслена новоєвропейською метафізикою і практикою нашої ранньої сучасності, відособлює як самотність людини зовсім не те, що відособлювало межі індивідуальності в античності. Новоєвропейська метафізика надає «аскетичне і мінімальне» визначення індивіда, зводячи його до «природно даних» біологічному тілу і раціональному мисленню. Усе інше – «властивості», точніше, «належності», які можуть відчужуватися, абстрагуватися, як, наприклад, робоча сила, громадянство, сім'я, переконання і пріоритети. Це і є «суверенний індивід» метафізики і раннього лібералізму, соціологічна проекція декартівського *cogito*, який, «подібно Богу, практикує безумовну

свободу вибору», але позбавлений будь-яких «соціальних зв'язків, обставин і минулого» [3, с. 28]. Ця індивідуальність постає історичним конструктом, породженим часом.

Із цього випливає, що «розум» і сучасний соціум визнає свою постійну належність «радикальній недетермінованості» і невизначеності, свою «вічну» нескінченність, неможливість досягнення «істини», досконалості і спокою. Оскільки «істина» як можливість і дійсність спільного буття людей є не в «розумі», а в експериментально встановлюваній взаємодії між «розумами», які в сучасності знаходять реалізацію в політиці, культурі і науці. «Розумність розуму» є тільки в успішності експерименту вільної взаємодії «автономних розумів», а не у вічних сутностях, які метафізична філософія виявила незалежно від реалій політики і науки в «об'єктивній онтології світу» або в метафізичних глибинах універсального cogito (індивідуального мислення).

Висновки. Виявлення проблеми «свободи» в генезі соціального поступу з необхідністю виокремлює проблему «сучасності», яка існує в соціальній практиці і теоретичних конструкціях «культури» і «акультури». Культурні теорії описують і показують сучасність у процесі зміни її станів, закономірностей, соціальних інститутів, епох. Опосередкування діяльності культурними символами, смислами і значеннями постає умовою свободи людства, творення нових проектів соціальності. Філософія сьогодні цілком орієнтована на сучасність, в якій головна роль належить науці та її інноваційним технологіям, у силу чого можна констатувати новий спосіб мислення, який «не дозволяє речам бути», а прагне речі перетворити або підкорити цілям соціуму і людини.

Список літератури / References:

1. Бергер П. Социальное конструирование реальности / П. Бергер, Т. Лукман. – М.: Медиум, 1995. – 323 с.
Berger, P. and Lukman, T. (1995), *Sotsialnoye konstruirovaniye realnosti* [Social construction of reality], Medium, Moscow, Russia.
2. Гидденс Э. Последствия современности / Э. Гидденс. – М.: Практика, 2011. – 352 с.
Giddens, E. (2011), *Posledstviya sovremennosti* [Consequences of modernity], Praksis, Moscow, Russia.
3. Капустин Б.Г. Современность – как принуждение и как свобода / Б.Г. Капустин // Вопросы философии. – 1998. – № 4. – С. 19-39.
Kapustin, B. (1998), “Contemporaneity as coercion and freedom”, *Voprosy filosofii*, no. 4, pp. 19-39.
4. Кемеров В.Е. Концепция радикальной социальности / В.Е. Кемеров // Вопросы философии. – 1999. – № 7. – С. 3-13.
Kemerov, V. (1999), “Conception of radical sociality”, *Voprosy filosofii*, no. 7, pp. 3-13.
5. Мангейм К. Идеология и утопия / К. Мангейм // Диагноз нашего времени. – М.: Юрист, 1994. – 693 с.
Mannheim, K. (1994), “Ideology and utopia”, in Mannheim, K., *Diagnoz nashego vremeni*, Yurist, Moscow, 693 p.
6. Тойнби А.Дж. Цивилизация перед судом истории / А.Дж. Тойнби. – М.-СПб.: Прогресс-Ювета, 1996. – 608 с.
Toynbee, A.J. (1996), *Tsivilizatsiya pered sudom istorii* [Civilization before the court of history], Progress-Yuveta, Moscow – St.-Petersburg, Russia.
7. Тульчинский Г.Л. О природе свободы / Г.Л. Тульчинский // Вопросы философии. – 2006. – № 4. – С. 17-31.
Tulchinskiy, G. (2006), “About the nature of freedom”, *Voprosy filosofii*, no. 4, pp. 17-31.
8. Федотова В.Г. Неклассические модернизации и альтернативы модернизационной теории / В.Г. Федотова // Вопросы философии. – 2002. – № 12. – С. 3-21.

- Fedotova, V. (2002), "Non-Classical modernizations and alternatives of modernization theory", *Voprosy filosofii*, no. 12, pp. 3-21.
9. Хабермас Ю. Модерн – незавершенный проект / Ю. Хабермас // Вопросы философии. – 1992. – № 4. – С. 81-92.
Habermas, Y. (1992), "Modern – unfinished project", *Voprosy filosofii*, no. 4, pp. 81-92.
10. Berger P. The Cultural Dynamics of Globalization / P. Berger. – New York: Oxford University Press, 2002. – 280 p.
Berger, P. (2002), *The Cultural Dynamics of Globalization*, Oxford University Press, New York, USA.
11. Taylor C. Modernity and the Rise of the Public Sphere / C. Taylor // The Tanner Lectures on Human Values, 14. – Salt Lake City: Univ. of Utah Press, 1995. – P. 205-220.
Taylor, C. (1995), "Modernity and the Rise of the Public Sphere", in *The Tanner Lectures on Human Values, 14*, Univ. of Utah Press, Salt Lake City, pp. 205-220.

Цель. Целью статьи является обоснование современности как рефлексии социально-философских размышлений, на основе чего возникает возможность обнаружить перспективы свободного взаимодействия автономных индивидов, носителей автономного ума в контексте изменения смыслов и значений социокультурной деятельности и ее проектов.

Методика. Исследована проблема проявления и развития свободы и ума в контексте современности как проблемы социофилософского анализа.

Результаты. Раскрыта сущность содержания современности в ее альтернативных версиях, которые существуют в теории и практике общества и культуры. Показаны соотношения прошлого, современного, традиции, инновации, перспективы их влияния на развитие человека и общества.

Научная новизна. Обращение к проблеме современности позволяет раскрыть ряд важных характеристик мира имеющегося существования. Вместе с тем остается проблематичным развитие свободы личности в контексте культуры, ее продукта – ума в его модерном и постмодерном проявлениях.

Практическая значимость. Констатирован новый способ мышления, который не «позволяет вещам быть», а хочет вещи превратить или покорить целям социума и человека.

Ключевые слова: современность, свобода, традиция, ум, культура, знание, модернизация, проект.

Objective. The aim of the article is to ground modernity as the reflection of social and philosophic ideas on the basis of which it becomes possible to identify the prospects of a free interaction of autonomous individuals, bearers of autonomous mind in the context of changing of meanings and values of social and cultural activity and its projects.

Methods. The problem of appearance and development of freedom and mind in the context of modernity as a problem of social and philosophic analysis is investigated.

Results. The essence of the content of modernity in its alternative versions that exist in theory and practice, society and culture is revealed. The relationship of the past, present, traditions, innovations, prospects of their influence on the development of man and society are shown.

Scientific novelty. The research of the problem of modernity allows to reveal a number of important characteristics of the world of real existence. However, the development of the freedom of an individual in the context of culture, its product - mind in its modern and postmodern manifestations remains problematic.

Practical value: A new way of thinking, which "does not allow things to be", but strives to change or subordinate the things to the aims of society and an individual is stated.

Keywords: modernity, freedom, tradition, mind, culture, knowledge, modernization project.

Рекомендовано до публікації д-ром філос. наук
Дрожжиною С.В. Дата надходження рукопису
30.09.2013 р.